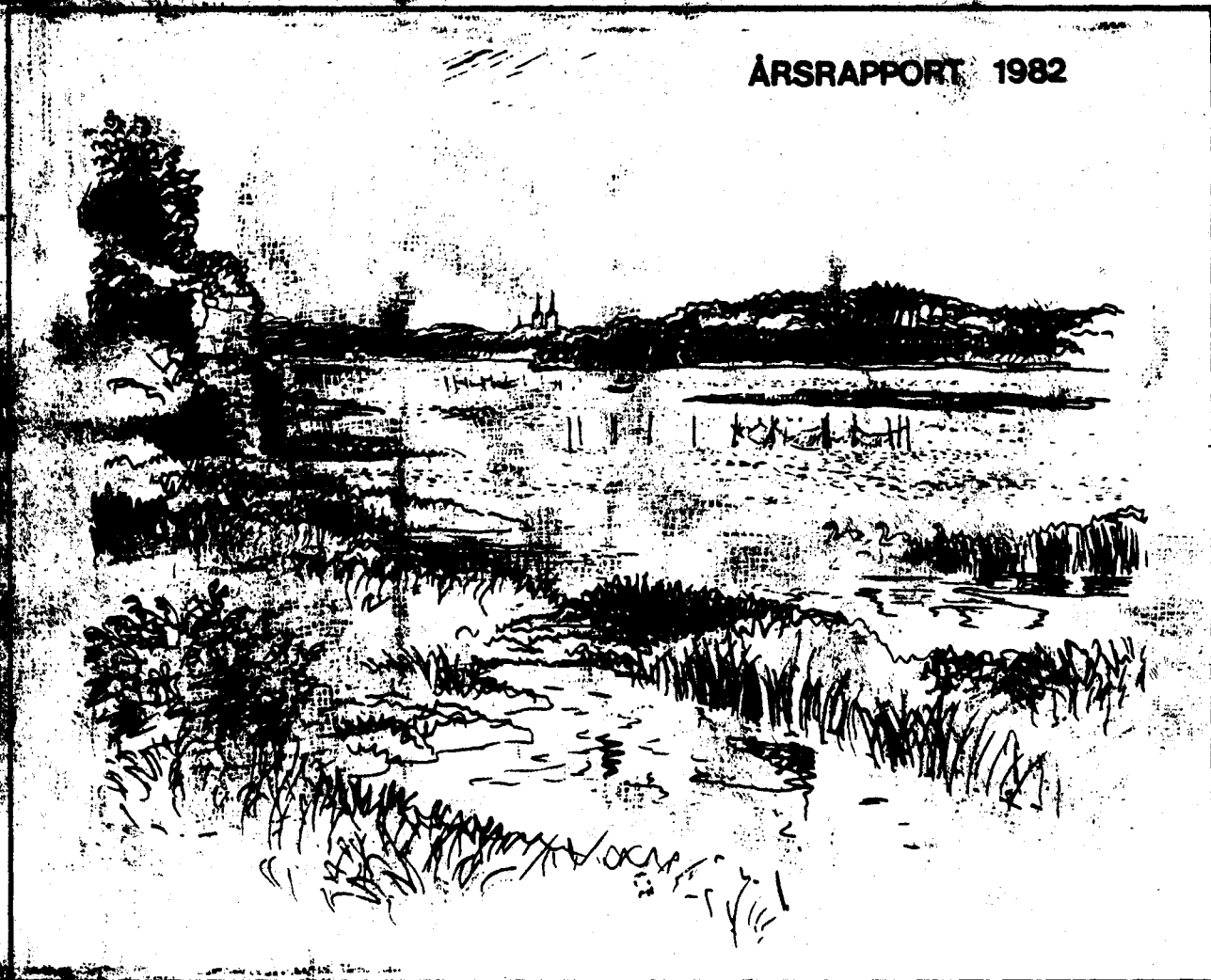

NATUROVERVÅGNING I HOVEDSTADSREGIONEN

NATUROVERVÅGNING VED HJÆLP AF FUGLEOPTÆLLINGER

ÅRSRAPPORT 1982

Rapport udarbejdet af Dansk Ornithologisk Forening for Hovedstadsrådet, 1982

Erik Hansen & Pelle Andersen-Harild:

Øerne i Roskilde Fjord 1982

Særtryk af: Naturovervågning i hovedstadsregionen. Naturovervågning
ved hjælp af fugletællinger. Årsrapport 1982

Hovedstadsrådets projektleder: Sten Asbirk

Tegninger: Jens Gregersen

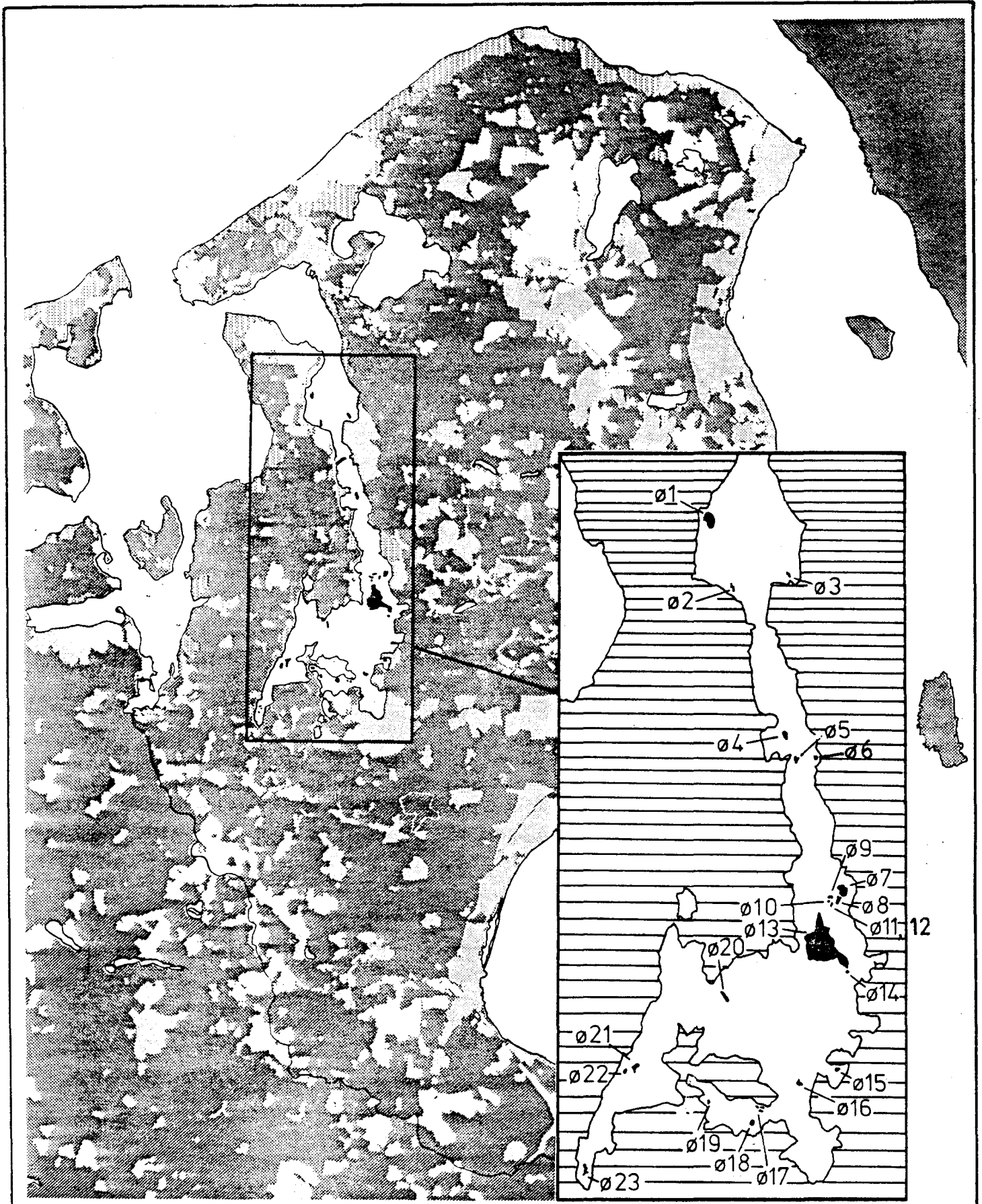
Lay-out: Henning Nøhr

Yderligere oplysninger: Erik Hansen (02 38 36 23)

Pelle Andersen-Harild (02 95 47 76)

**ØERNE
I
ROSKILDE FJORD**

detail - udsnit ▲

Øerne i Roskilde Fjord.

8.1 Øerne i Roskilde Fjord

Baggrund

Siden 1978 er der hvert år foretaget systematiske optællinger af antallet af ynglefugle på alle holme i Roskilde Fjord. Materialet fra 1978 til 1981 er - sammen med alt tilgængeligt materiale fra tidligere år - samlet i en rapport, som forventes udgivet af Fredningsstyrelsen. I rapporten er der gjort rede for undersøgelsens metodik, de enkelte holmes status og forekomsten af ynglefuglene op til 1981.

Rapportens omfang

Nærværende rapport omfatter oplysninger, som er nye i forhold til den tidligere rapport. Det vil først og fremmest sige en tabel over antal ynglepar i 1982 med en kortfattet kommentering af forhold, som skønnes af betydning for vurderingen af disse tal. Desuden vil der i artsgennemgangen blive foretaget en vurdering af bestandsudviklingen for de enkelte arter.

8.1.1 Optællingsmetoder

Tidspunkt for undersøgelsen

Optællingerne er i 1982 for størstedelen af holmene foretaget i slutningen af maj. Tre holme (Langholm og Hyldeholm i Lejre Vig samt Elleore) er besøgt cirka en gang om ugen fra midten af april og yngletiden ud. Disse ugentlige besøg, der primært skyldes undersøgelser over de kolonirugende Knopsvaner, tjener til fastlæggelse af det optimale tidspunkt for den samlede optælling. En del holme er desuden besøgt i løbet af juni og i begyndelsen af juli i forbindelse med ringmærkning af terner. Under optællingerne har vi fået hjælp af en lang række personer. Denne hjælp har været nødvendig for at reducere den tid, som vi har opholdt os på holmene til et minimum.

Antal ynglepar

Antallet af ynglende fuglepar er opgjort ud fra antallet af redefund og ud fra en vurdering af antallet af fugle, der viste yngleadfærd. En mere detaljeret omtale af optællingsmetoder findes i "Holmene i Roskilde Fjord".

Ringmærkning

I forbindelse med holmeundersøgelserne i fjorden er der også foretaget ringmærkning. Der er i 1982 mærket 26 Strandskader, 11 Store Præstekraver, 3 Rødben, 14 Klyder - alle unger, af Fjorterner er der mærket 9 voksne og 224 unger, af Havterner 11 voksne og 134 unger, mens der af Dværghalter kun er mærket 1 voksen og 3 unger. Som sædvanlig er der mærket Knopsvaner i juli (80) og næsten samtlige Knopsvanekuld syd for Eskildsø blev mærket i begyndelsen af oktober. Kuldene var små og ungerne vægte var de laveste, der er registreret i en 12 års periode.

8.1.2 De undersøgte øer

Øer optalt i 1982

Følgende øer og holme er optalt i 1982:

Tabel 20: Ynglepar på øerne i Roskilde Fjord 1982.

	Øksneholm	Ammesholm	Nordlige Steenø	Kølleholm	Hyldeholm	Gadekærsholmen	Lilleø	Langholm	Flængholm	Yderste Holm	Tobaksholm	Våddragerrholmen	Eskeilsø	Blakø	Svalø	Elleøre	Hesteholmen	Rिंगøen	Silvholm	Egholm	Langholm	Hyldeholm	Skovholmen	
T. Lappedykker																								4
Knopsvane	10	1		40	2	3	7	21	30	15	15	8	25	2	12	22		2	3	1	51	4	18	
Grågås				1														1	1				1	
Gråand				1				6	2	3	1	1				2		1			2	1	1	
Skeand													1											
Gravand							1							1				1		1	2			
Troldand																							1	3
T. Skallesluger				7	20		3		1	1			2			2					1	2		7
Blishøne																			1					
Strandskade	10	1	1	5		1	11	6	5	2	1	1	56	1		5	3	2		1	5	2	1	
Vibe	2						8						34				2				1			
St. Præstekrave	1						4	1	1	1			13			2					1			
Rødben	1						2	1	1	1			26							1	1	1	2	
Klyde							3	1					110								8			
Svartbag	1							1					1											
Sølvåge	600			1			1	2	3			1	150			60					75	1		
Stormåge	290	6		200			35	60	110	5	3	2	435	13		40		100		10	30	40	8	
Høttemåge	580			2000			1	10	200	20	50		950	10	1	90		4000		25	150	2000	430	
Splitterne																						1		
Fjordterne	20			15			20	17	7	65	12		67			15		25		30	15	55	8	
Havterne	15	8		2			20	3		2	1		21	8		25		25		25	10	15		
Dvørgterne							1			3			5											
Sanglørke	1						1			1			3								1			
Rørspurv																			3					
Engpiber	1			1		1							2											
Gul Vipstjert							1						2											
Mosegris	+						+	+	+	+	+	+	+		+	+					+	+		
Kreaturer							15						70				40							
Egsamling																						+	+	+

Øksneholm, Ammesholm, Stenø n.f. Frederikssund, Kølholm, Hyldeholm ved Skuldelev, Gadekærsholmen, Lilleø, Langholm ved Jyllinge, Flængholm, Yderste Holm, Tobaksholm, Vådtragerholmene, Eskildsø, Blak, Svaleø, Elleøre, Hesteholmene, Ringøen, Sivholm, Ægholm, Langholm i Lejre Vig, Hyldeholm i Lejre Vig og Skovholmene.

Holmenes naturforhold er beskrevet i rapporten "Holmene i Roskilde Fjord", som er under udgivelse af Fredningsstyrelsen.

8.1.3 Bestandsopgørelse 1982

De enkelte holmes bestande fremgår af tabel 20. Kun få steder er der større ændringer i forhold til beskrivelsen i "Holmene i Roskilde Fjord", disse ændringer er omtalt i næste afsnit.

8.1.4 Bestandsændringer 1978 - 1982

Arter, hvor tilbagegang er noteret fra 1981 til 1982

Knopsvane, Grågås, Dværgterne og Stormmåge. For Knopsvanens vedkommende er tilbagegangen reel og skyldes den hårde vinter, der dels øger dødeligheden i bestanden, dels bevirker, at en del af de overlevende fugle er i for ringe fysisk stand til at gennemføre ynglecyklus. Alle reder, hvor æglægning er påbegyndt, er registreret som ynglepar, men en stor del af disse opgav eller producerede kun få og sene unger. Den samlede tilbagegang i ungeproduktionen er således mere markant end tilbagegangen i ynglepar. Grågåsebestanden i fjorden er lille og tilbagegangen falder på Skovholmene, hvor der blot yngede et enkelt par. Der er ikke sket ændringer på lokaliteten, der kan forklare tilbagegangen. Dværgternebestanden gik lidt frem i 1981, men denne fremgang holdt ikke i år.

Arter, hvor fremgang er noteret fra 1981 til 1982

Toppet Lappedykker, Blishøne, Troldand, Klyde, Strandskade, Vibe og Hættemåge. For de tre første arters vedkommende noteres fremgangen kun på Skovholmene, der er fjordens mest ferskvandsprægede område. Det kan muligvis også være af betydning, at der på Skovholmene atter er etableret en betydelig Hættemågekoloni. For Klyde, Strandskade og Vibe er det tvivlsomt, om der er tale om reelle fremgange. Det er mere sandsynligt, at Strandskade og Vibe i 1982 blev optalt på et mere optimalt tidspunkt og mere grundigt på Eskildsø, der huser en meget stor del af fjordens bestand. For Klydens vedkommende synes den langsigtede udvikling dog at tyde på en stigning i bestanden. Kolonierne på Eskildsø har bredt sig og en lille koloni er blevet dannet på Langholm i Lejre Vig. Den intensive græsning på Lilleø, især i 1981, men også i 1982 har næsten fordrevet Klyder, Rødben og Viber fra denne lokalitet. Bestanden af Hættemåger på Ringøen er gået tilbage uden påviselig årsag. En del fugle er sandsynlig-

Tabel 21. Ynglepar i Roskilde Fjord 1978-1982.

Tallene for St. Præstekrave, Klyde, Fjordterne og Havterne i 1978 er antagelig for lave, da vor optællingsteknik ikke var helt i orden det første år af undersøgelsen.

	1978	1979	1980	1981	1982
T. Lappedykker	0	0	0	1	4
Knopsvane	300	207	338	425	292
Grågås	8	11	12	6	4
Gråand	8	15	13	9	22
Gravand	9	10	10	4	6
Troldand	0	0	0	3	4
T. Skallesluger	61	62	16	+	39
Rørhøne	0	0	1	1	0
Blishøne	0	0	2	2	8
Strandskade	91	74	104	103	120
Vibe	24	15	39	20	47
St. Præstekrave	8	19	21	23	24
Rødben	22	29	32	35	36
Klyde	29	82	83	84	122
Svartbag	0	0	1	3	3
Sølvmåge	515	602	638	894	894
Stormmåge	1135	1128	1247	1717	1387
Hættemåge	7716	7181	7186	8748	10517
Splitterne	3	3	1	1	1
Fjordterne	189	285	266	363	364
Havterne	114	145	168	157	167
Dværgterne	25	6	6	18	9

10257 9874 10184 12637 14070

vis flyttet til Hyldeholm i Lejre Vig, hvor kolonien er gået betydeligt frem. Kolonien på Kølholm er yderligere konsolideret, mens bestandene på Øksneholm og Jyllinge Holme fortsat er ret små, formodentlig på grund af ægsamling.

Arter, hvor uændret antal er noteret fra 1981 til 1982

Stor Præstekrave, Rødben, Splitterne, Havterne, Fjordterne, Sølvmåge og Svartbag. Af disse arter har Fjordternen sandsynligvis været i fremgang de sidste 10 år. Det samme gælder for Sølvmågen, hvor fremgangen især er noteret for Øksneholms vedkommende. Det anses for sandsynligt, at lossepladsen i Frederiksværk er baggrunden for denne ekspansion. På fjordens øvrige holme er arten kun svagt repræsenteret og synes ikke at have negativ indflydelse på andre arter. Svartbagen er en ret ny ynglefugl i fjorden. Foruden de 3 ynglepar er der flere steder ser ikke ynglende par, og det kan forventes, at arten vil tiltage i antal i de kommende år. Splitternen blev for første gang ikke registreret på Øksneholm, men den gjorde et mislykket yngleforsøg på Hyldeholm i Lejre Vig. Fjordternen ynglede i de sædvanlige kolonier, bortset fra at de to kolonier, som plejer at være på de højere liggende dele af Øksneholm og Eskildsø - i overdrevsvegetationen - savnedes i år. Der var øjensynlig en lidt lavere ungeklækning i år end i 1981, men til gengæld var dødeligheden blandt ungerne mindre.

Arter, hvor optællingerne er utilstrækkelige

For de øvrige registrerede arter er den anvendte optællingsmetodik eller tidspunktet for optællingen ikke anvendelige for en bestandsvurdering: Gråand, Skeand, Atlingand, Gravand og Toppet Skallesluger. Det samme gælder småfuglene.

8.1.5 Mulige årsager til ændringer

Vejret

Vinteren 1981 - 1982 startede tidligt og var streng med en lang periode med islæg. Dog sluttede vinteren relativt tidligt og fjorden var isfri omkring 1. marts. Den hårde vinter har haft en negativ indflydelse på antallet af ynglende Knopsvaner. Sidste halvdel af maj og begyndelsen af juni, hvor ternerne starter æglægningen, havde ret megen blæst og højvande. Det sidste bevirkede, at ternerederne blev placeret ret højt oppe på kysten, hvilket reddede mange reder fra senere at blive ødelagt ved overskylning.

Forstyrrelser

På Kølholm konstateredes væsentlige ødelæggelser af Knopsvanæg, det samme var tilfældet på Eskildsøs sydkyst. Det smukke vejr på Kristi Himmelfartsdag og den følgende weekend gav en del landgange, heraf tre teltslagninger af spejdere m.fl. Landgangsforbudet på Ringøen synes at fungere godt, ganske vist sker der af og til landgang, men næsten alle forlader øen ret hurtigt igen, efter at have læst skiltene. Disse skilte er iøvrigt i en elendig forfatning, og hverken materialet eller udformningen er hensigtsmæssige. På Ægholm konstateredes ulovlig indsamling af måge- og terneæg.

Kreaturer

Hovedstadsrådet har i 1982 rejst fredningssag for holmene. Der er heri givet mulighed for pleje af områderne. Det skønnes ikke hensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at gå nærmere ind herpå. Et enkelt punkt bør dog tages op allerede på nuværende tidspunkt, nemlig en indhegning af Dværgternekolonien på Eskildsø. Denne koloni anlægges år efter år nogenlunde samme sted, og hvert år konstateres det, at en væsentlig del af rederne ødelægges af de løsgående kreaturer. Forhandlingerne bør optages med ejerne af Eskildsø (Struckmann-fonden) med henblik på at foretage en indhegning af Dværgternekolonien i ternernes yngleperiode, således at kreaturerne holdes ude.

8.1.6 Konklusion

Fremtidige undersøgelser

De årlige undersøgelser af holmenes ynglefugle må anses for at være tilstrækkelige til at følge udviklingen i bestandene. Derimod er kendskabet et fjordens bundvegetation utilstrækkeligt, ligesom de grundlæggende uorganiske forhold i fjorden er sparsomt belyst. Disse forhold er af vital betydning for fuglelivets fremtidige udvikling. Der er ganske vist intet, der i øjeblikket tyder på tilbagegang for fuglelivet, tværtimod synes de fleste arter at være i fremgang. I fjorden er der imidlertid en meget betydelig vækst af alger - især Søsalat og Rørhinde, førstnævnte kan i visse områder optræde i så tætte bestande, at den øvrige bundvegetation udkonkurreres. Samtidig er de højere planter tæt besat med epifytiske alger, og sigtbarheden i vandet er i forårs- og sommermånederne ringe p.g.a. fritsvævende mikroskopiske alger. Stikprøver tyder på, at der ikke vokser planter på vanddybder større end 1,5 - 2,0 meter. Den meget rigelige produktion på de helt lavvandede områder er givet noget af baggrunden for de høje bestande af en del fuglearter, og hænger formodentlig sammen med næringstilførsel fra spildevand og landbrugets gødskning. Det vides ikke om denne tilstand er stabil, eller om den vil udvikle sig med lag af rådne alger på de lavvandede områder, iltmangel, fiskedød og forsvinden af den højere vegetation m.v. til følge. Det er vores opfattelse, at man allerede nu bør være opmærksom på disse forhold. Det foreslås derfor, at der iværksættes en detaljeret kortlægning af fjordens bundvegetation, med påfølgende monitorering af udviklingen i denne. Ligeledes foreslås det, at der iværksættes et måleprogram for fjordvandets fysiske / kemiske parametre. De foreslåede undersøgelser bør gennemføres løbende over en lang årrække.

Skallegravning

Der er planer om at udvide de omfattende skallegravninger, som finder sted ved Frederikssund og Kølholm, til også at omfatte Østrenden mellem Østskoven og Eskildsø. Det er svært at påvise direkte ødelæggelser af fjordens miljø på kort sigt på grund af skallegravning, men i det lange løb vil reduktionen af lavvandede områder med stærk strøm få alvorlige følger. For det første er netop de lave strøm-passager de

steder, hvor bundvegetationen er sundest, hvilket er af stor betydning for både fugle og fisk. For det andet er disse strømpassager de eneste områder, som ikke lukkes af isen i frostperioder, hvilket er af vital betydning for fjordens overvintrende svømmefugle. På længere sigt vil en udgravning af Østrenden betyde en aflastning af vandtrykket på passagen mellem Jyllinge og Eskildsø, så dette område også vil fryse til. Der bør derfor foretages beregninger af de ændrede strømforhold og disses betydning for bundvegetation og vågedannelser ved Eskildsø og Kølholm, inden tilladelser til udvidet skallegravning gives.